

В. В. Мацьків,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3031-7060>
В. Р. Вульчин,
студентка спеціальності "Фінанси, банківська справа та страхування",
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-4455-5032>

DOI: 10.32702/2306-6814.2026.5.250

ПОВЕДІНКОВІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ДЕПОЗИТНИХ РІШЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

V. Matskiv,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
V. Vulchyn,
Student, Finance, Banking, and Insurance,
Vasyl Stefanyk Carpathian National University

BEHAVIORAL FACTORS IN THE FORMATION OF HOUSEHOLD DEPOSIT DECISIONS IN UKRAINE'S BANKING SECTOR

У статті досліджено вплив поведінкових детермінант на формування депозитних рішень домогосподарств в Україні в умовах макроекономічної нестабільності та воєнного стану. Доведено, що традиційні моделі заощаджень, які базуються на раціональному виборі, виявляються недостатньо ефективними для прогнозування поведінки населення у кризовий період. Проаналізовано, як ефекти ухилення від втрат, гіперболічного дисконтування ("упередження щодо теперішнього") та теорії перспектив зумовлюють структурну трансформацію депозитного портфеля у напрямі зростання частки коштів на вимогу та короткострокових вкладів. Виявлено взаємозв'язок між довірою населення до банківської системи та "ефектом втечі до якості" (переорієнтація на державні банки). Обґрунтовано роль державних гарантій та високих номінальних ставок у гривні ("грошова ілюзія") як інструментів стабілізації ресурсної бази. Практичне значення роботи полягає у наданні рекомендацій щодо вдосконалення депозитної політики банків з урахуванням поведінкових особливостей клієнтів для оптимізації ліквідності та зниження ризиків дисбалансу строковості пасивів.

The article examines the influence of behavioral factors on household deposit decisions in Ukraine's banking sector under conditions of macroeconomic instability and martial law. The study is grounded in the behavioral finance framework, which integrates psychological insights with traditional economic theory in order to explain systematic deviations from rational financial behavior. Particular attention is given to the role of cognitive biases affecting household savings decisions, including loss aversion, hyperbolic discounting (present bias), availability heuristic, confirmation bias, status quo bias, and herd behavior.

The crisis environment caused by the full-scale war has significantly intensified behavioral distortions in financial decision-making due to heightened uncertainty, information asymmetry, and emotional stress. Despite an initial surge in demand for cash withdrawals, stabilization measures implemented by the National Bank of Ukraine, together with the introduction of a full state guarantee on household deposits, contributed to maintaining public confidence in the banking system and preventing large-scale bank runs.

Empirical analysis demonstrates a significant transformation in the structure of household deposits, characterized by an increase in the share of demand deposits and a decline in long-term savings instruments. These trends reflect households' heightened preference for liquidity under conditions of economic uncertainty and can be interpreted through the lens of hyperbolic discounting, where immediate access to funds is valued more highly than future returns. The findings also confirm the presence of the "flight-to-quality" effect, reflected in the reallocation of household savings toward state-owned banks during periods of elevated financial risk.

The scientific contribution of the study lies in applying behavioral finance concepts to explain structural changes in household deposit behavior in a wartime economy. The practical significance of the research consists in developing recommendations aimed at improving banks' deposit policies by incorporating behavioral characteristics of depositors in order to strengthen liquidity management and reduce maturity mismatch risks within the banking system.

Ключові слова: поведінкові фінанси, депозитна поведінка домогосподарств, когнітивні упередження, ліквідність, гіперболічне дисконтування, банківська система, державні гарантії.

Keywords: behavioral finance, household deposit behavior, cognitive biases, liquidity, hyperbolic discounting, banking system, state guarantees.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У умовах макроекономічної нестабільності, воєнного стану та підвищеної невизначеності класичні моделі заощаджувальної поведінки на основі повної раціональності не пояснюють депозитні рішення домогосподарств. У банківському секторі України спостерігаються структурні зміни депозитної бази — зростання коштів на вимогу, переорієнтація на коротко — та середньострокові інструменти, зміна валютної структури депозитів, що не завжди відповідає динаміці процентних ставок та інфляції. Депозитні рішення дедалі більше визначаються неціновими чинниками: психологічним станом населення, довірою до банків, кризовим досвідом, когнітивними упередженнями та поведінковими реакціями на ризик. Ігнорування цих аспектів ускладнює розуміння формування банківських пасивів і ефективної депозитної політики. Це підкреслює необхідність поглибленого аналізу поведінкових факторів депозитної поведінки як передумови фінансової стабільності та стійкого економічного розвитку України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретико-методологічні засади поведінкових фінансів та їх імплементація у площину банківської діяльності перебувають у центрі уваги наукової спільно-

ти. У науковому дискурсі сформувався підхід, згідно з яким психологічні детермінанти розглядаються як ключовий фактор відхилення ринкової поведінки агентів від раціональних моделей.

Фундаментальні аспекти когнітивних упереджень та їх вплив на фінансові рішення систематизовано у працях Нікіфорова П. О. і Марич М. Г., що обґрунтовують обмеженість класичної парадигми раціональності. Специфіку депозитної поведінки домогосподарств в Україні через інституційну довіру та гарантування вкладів досліджено Дубиною М.В., Тарасенко О.О. та Тарасенко А.В. Внесок у розуміння поведінкових аспектів фінансової безпеки та пріоритетності ліквідності у короткостроковому плануванні зробила Середя О.О.

Окремий пласт досліджень присвячено трансформації фінансових стратегій населення в умовах екзогенних шоків. Так, Адаменко А. С. та Єрмошкіна О. В. аналізують кореляцію між соціально-економічними кризами та зміною мотиваційних установок вкладників. Вплив зовнішніх ризиків і феномену гіперболічного дисконтування на схильність до заощаджень розкрито у роботах Коробкової О.М. Мажари Г.А. і Капустяна В.О. Регіональні асиметрії та адаптивні реакції фінансової поведінки домогосподарств в умовах воєнного стану стали предметом наукових розвідок Пшика Б.І., Другова О.О., Грудзевич У.Я., Ситник Н.С., Фольтович Д.Р., Сторонянської І.З. і Бенівської Л.Я.

Водночас, попри значний науковий доробок, більшість існуючих досліджень носить фрагментарний

характер або базується на даних початкового етапу війни. Наразі в літературі недостатньо висвітлено питання довгострокової трансформації депозитної поведінки в умовах затяжного воєнного конфлікту із застосуванням комбінованого інструментарію теорії перспектив та моделювання гіперболічного дисконтування для пояснення структурних зрушень у строковості та валюті вкладів. Це актуалізує необхідність подальших емпіричних досліджень у даному напрямі.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є комплексний аналіз поведінкових факторів формування депозитних рішень домогосподарств у банківському секторі України в умовах макроекономічної нестабільності та воєнного стану.

Для досягнення поставленої мети в статті передбачається вирішення таких завдань: узагальнити теоретичні засади поведінкових фінансів та обґрунтувати їхню роль у поясненні депозитної поведінки домогосподарств; проаналізувати динаміку та структуру депозитів домогосподарств у банках України за строками та валютами; виявити вплив ключових поведінкових чинників і когнітивних упереджень на депозитні рішення населення; визначити наслідки поведінкової трансформації депозитної поведінки домогосподарств для фінансової стійкості банківського сектору.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Поведінкові фінанси є міждисциплінарним напрямом, що інтегрує психологічні концепції з класичними економічними теоріями для пояснення ринкових аномалій. На відміну від неокласичних підходів, що базуються на раціональності агентів, вони враховують ірраціональні чинники. У контексті депозитних рішень це дозволяє аналізувати вплив когнітивних упереджень на вибір домогосподарств, що критично для розуміння українського ринку.

У процесі прийняття фінансових рішень домогосподарства часто демонструють когнітивні упередження, тобто систематичні відхилення у сприйнятті та обробці інформації, що істотно впливають на їхню депозитну поведінку та вибір банківських продуктів (табл. 1).

Окрім окреслених упереджень, у депозитній поведінці домогосподарств простежуються й інші когні-

тивні викривлення. Ефект прив'язки проявляється у схильності орієнтуватися на початково отриману інформацію або попередній досвід співпраці з банком, що формує інерційні очікування щодо рівня процентних ставок і параметрів депозитних продуктів. Надмірна впевненість зумовлює переоцінку власної фінансової компетентності та недооцінку ризиків, зокрема ризику концентрації заощаджень в одній банківській установі. Сукупна дія цих чинників знижує мобільність вкладників і обмежує їхню здатність оперативно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури навіть за наявності об'єктивно вигідніших альтернатив.

Таким чином, поєднання когнітивних упереджень і поведінкових викривлень формує специфічні моделі депозитної поведінки домогосподарств, які не завжди відповідають припущенням класичної економічної теорії. Урахування цих чинників є необхідною передумовою для подальшого аналізу механізмів формування депозитних рішень і розроблення рекомендацій щодо вдосконалення депозитної політики банків з урахуванням поведінкових особливостей населення [4].

В умовах економічної нестабільності, соціально-політичних криз і воєнних дій фінансова поведінка домогосподарств зазнає додаткового тиску. Прийняття фінансових рішень в умовах емоційного напруження та обмеженої інформації підвищує ймовірність потрапляння у "поведінкові пастки", що може негативно позначатися як на фінансовому стані домогосподарств, так і на стабільності банківських установ. Поведінка домогосподарств у кризових умовах відображає не лише рівень фінансової грамотності, але й стан довіри до державних і фінансових інститутів [15, с.80].

Банківські депозити залишаються одним із найпоширеніших та інституційно доступних фінансових інструментів збереження заощаджень домогосподарств, що поєднують відносну безпеку розміщення коштів із можливістю отримання процентного доходу.

Початок повномасштабного вторгнення у 2022 році став тригером структурних змін у фінансовій поведінці. У перші тижні спостерігалася масове зняття готівки, проте оперативні дії НБУ запобігли паніці в банківському секторі [11]. Водночас відбулася "релокація фінансової активності": значна частина домогосподарств продовжила дистанційно користуватися послугами банків завдяки розвитку цифрових технологій. Блекаути, повітряні тривоги та обмежений доступ до відділень сти-

Таблиця 1. Характеристика когнітивних упереджень щодо прийняття депозитних рішень домогосподарств в Україні

Когнітивне упередження	Опис	Вплив на депозитні рішення домогосподарств в Україні
Евристика доступності	Оцінювання ймовірності подій на основі легкості пригадування відповідної інформації	Перебільшення ризиків через недавні або широко висвітлені випадки проблем у банківському секторі
Упередження підтвердження	Схильність надавати перевагу інформації, що підтверджує вже наявні переконання	Ігнорування даних про фінансову стабільність банку на користь інформації, що підтверджує власні уявлення
Ефект статус-кво	Схильність зберігати поточний стан речей	Збереження коштів у тому самому банку або на тому самому депозитному продукті без порівняння альтернатив
Неприязнь до втрат	Втрата сприймається психологічно значущішою за виграш	Відмова від переходу до більш прибуткових депозитів через страх втратити кошти або помилитися
Гіперболічне дисконтування	Перевага негайних вигод над відкладеними	Орієнтація на короткострокові депозити або готівку, навіть якщо довгострокові депозити вигідніші
Ефект натовпу	Схильність наслідувати поведінку більшості	Масове зняття депозитів під впливом суспільних настроїв, незалежно від стану банку

Джерело: складено автором на основі [1].

мулювали поширення онлайн-банкінгу, безготівкових розрахунків та зміни поведінки населення, зокрема оптимізацію витрат і нарощення заощаджень.

Водночас у депозитній поведінці домогосподарств продовжує проявлятися "пастка недовіри", або ефект зберігання коштів у готівковій формі. Вона сформувалася під впливом негативного досвіду втрати заощаджень унаслідок масових банкрутств банків у 1990-х роках і в період 2014—2016 років. У результаті частина населення уникає банківських депозитів, що призводить до втрати потенційних процентних доходів і підвищує ризик знецінення коштів під впливом інфляційних процесів або фізичних загроз [12].

Зазначена модель поведінки є проявом аверсії до втрат — психологічного феномену, за якого домогосподарства надають перевагу уникненню ризику навіть за наявності можливості отримання додаткового доходу. Попри це, станом на жовтень 2025 року середні депозитні ставки для фізичних осіб залишалися відносно привабливими у національній валюті та становили 13,87 % у гривні, тоді як у доларах США — 1,29 %, а в євро — 0,47 % [15].

Близько 35 % депозитів домогосподарств зберігаються в іноземній валюті, що свідчить про збереження процесів доларизації заощаджень. Додатковим чинником обмеженої участі частини населення у депозитному ринку є наявність доходів тіньового походження, розміщення яких у банківській системі ускладнене через вимоги фінансового моніторингу.

Реакцією держави на шок початку повномасштабного вторгнення стало цілеспрямоване управління довірою до банківської системи: запровадження 100-відсоткової державної гарантії за вкладками на період воєнного стану та три місяці після його завершення, а також тимчасові обмеження на зняття готівки. Ці заходи мали стабілізаційний ефект: панічні настрої зменшилися, довіра збереглася, а обсяги депозитів поступово зростали [4].

У підсумку повномасштабне вторгнення росії в Україну суттєво трансформувало депозитну поведінку домогосподарств, зумовивши переорієнтацію на вклади на вимогу як інструмент підтримання ліквідності в умовах підвищеної невизначеності (табл. 2).

Аналіз динаміки депозитів домогосподарств, залучених банківською системою України, свідчить про істотне номінальне зростання їх обсягу — з 730,3 млрд грн у 2020 р. до 1,53 трлн грн станом на листопад 2025 р. Водночас зазначена тенденція має переважно макроекономічне підґрунтя та значною мірою зумовлена інфляційними процесами, монетарним розширенням і масштабним бюджетним фінансуванням. Більш показовою є не динаміка агрегованих обсягів, а структурна трансформація депозитної бази у напрямі підвищення ліквідності: частка коштів на вимогу зросла з 51,9 % до 65—66 %, що супроводжувалося скороченням строкових депозитів, передусім із терміном розміщення до двох років.

У межах поведінкової фінансової парадигми трансформація депозитів є закономірною реакцією на війну та тривалу невизначеність. Депозитні рішення дедалі більше визначаються ухиленням від втрат: ризик обмеженого доступу до коштів переважає премію

за строковість. Це узгоджується з гіперболічним дисконтуванням, де негайна ліквідність має високою цінністю, а часові обмеження сприймаються як ризик. Зростання коштів на вимогу, частка яких перевищує дві третини портфеля, також відображає ефект доступності: досвід попередніх криз підсилює обережні стратегії заощадження.

Висока волатильність ресурсної бази зумовлює необхідність підтримання значних обсягів високоліквідних, але низькодохідних активів, що чинить тиск на чисту процентну маржу та рентабельність банківського сектору. Отже, попри номінальне зростання депозитів, функціонування банківської системи характеризується структурною нестійкістю, значною мірою обумовленою поведінковими детермінантами заощаджувальної поведінки домогосподарств.

У 2020—2025 рр. динаміка процентних ставок за депозитами домогосподарств в Україні відзначалася істотними коливаннями, що відображали вплив макроекономічної турбулентності та зміну мотиваційних установок вкладників. У 2021 р. середні ставки за гривневими депозитами знизилися до 7 %, що відображало відносно макроекономічну стабілізацію та помірний інфляційний фон. Однак із початком повномасштабної війни відбулося різке підвищення ставок — до 11,8 % у 2023 р., що стало реакцією банківського сектору на зростання інфляційних і девальваційних очікувань та необхідність утримання ресурсної бази [9].

У 2024—2025 рр. середні ставки за гривневими вкладками стабілізувалися на рівні 10—11 %, а за валютними — близько 1 % через валютні обмеження НБУ та низьку зацікавленість банків у таких ресурсах. З поведінкової точки зору це свідчить про поступове зростання довіри населення до національної валюти, при одночасній орієнтації на ліквідність. Відповідно, у 2020—2025 рр. зростала питома вага гривневих депозитів, а частка валютних вкладів скорочувалася, що відображає адаптацію домогосподарств до ризиків і макроекономічних сигналів.

Таблиця 2. Динаміка обсягів депозитів домогосподарств, залучених банками України, та їх частка за строками повернення

Період	Усього, млн грн	У тому числі за строками, %			
		На вимогу	До 1 року	Від 1 до 2 років	Більше 2 років
2020	730 317	51,9	32,5	14,4	1,2
2021	794 152	59,6	26,3	12,8	1,3
2022	1 045 731	68,1	22,8	8,2	1,0
2023	1 228 546	64,2	28,4	6,4	1,0
2024	1 381 875	65,5	24,9	8,6	1,0
2025					
Січень	1 365 641	65,2	25,1	8,8	0,9
Лютий	1 377 981	65,3	25,1	8,7	0,9
Березень	1 379 105	65,1	25,2	8,7	0,9
Квітень	1 413 824	65,4	25,0	8,7	0,9
Травень	1 425 610	65,3	25,0	8,7	0,9
Червень	1 463 751	65,7	24,8	8,6	0,9
Липень	1 466 992	65,6	24,9	8,7	0,9
Серпень	1 474 614	65,7	24,9	8,5	0,9
Вересень	1 498 292	66,0	24,8	8,3	0,8
Жовтень	1 517 099	65,9	25,0	8,3	0,8
Листопад	1 536 081	65,9	24,9	8,2	0,8

Джерело: складено автором на основі аналітичних звітів НБУ [9].

Рис. 1. Структура депозитів домогосподарств за строковістю під впливом гіперболічного дисконтування (2022–2025 рр.), %

Джерело: складено автором на основі аналітичних звітів НБУ [9].

Якщо у 2020 р. гривневі депозити становили 59,3%, то у 2024 р. вони зросли до 64,9%, а у листопаді 2025 р. — до 66,2%. Одночасно частка депозитів у доларах США зменшилася з 33,1% до 24,6%, а в євро залишалася відносно стабільною на рівні 7-9%. Така динаміка свідчить про переорієнтацію населення на національну валюту. Цьому сприяли високі ставки за гривневими депозитами, які виконували роль сигналу стабільності та можливості швидкого доходу, а також нормативні обмеження НБУ, що обмежували валютні операції.

Для пояснення виявлених структурних зрушень доцільно використати модель гіперболічного дисконтування ("упередження щодо теперішнього"), яка формалізує схильність домогосподарств надавати непропорційно велику вагу негайній ліквідності [7]. Цей феномен описується квазі-гіперболічною функцією корисності:

$$U_t = u_t + \beta \sum_{\tau=1}^{T-t} \delta^\tau u_{t+\tau}, \quad \beta < 1 \quad (1),$$

де U_t — сукупна очікувана корисність у поточний момент часу t ; u_t — корисність від споживання (використання коштів) у поточний момент; $u_{t+\tau}$ — корисність у майбутньому періоді $t+\tau$; δ — стандартний довгостроковий дисконт-фактор ($0 < \delta \leq 1$), що відображає раціональну часову вартість грошей; β — параметр поведінкового зміщення до теперішнього ($0 < \beta < 1$).

Саме наявність параметра β математично пояснює феномен, коли домогосподарства ігнорують високі відсотки за довгостроковими вкладками (майбутня вигода $u_{t+\tau}$ знижується множителем β), надаючи перевагу ліквідним коштам u_t , які не підлягають дисконтуванню. В умовах війни фактор β суттєво зменшується через невизначеність, що робить майбутні доходи суб'єктивно менш цінними.

Однак слід підкреслити, що зазначена функція корисності використовується як теоретичний інструмент поведінкової інтерпретації депозитних рішень і не передбачає прямого кількісного оцінювання параметрів β та δ на основі агрегованих статистичних даних.

Дані НБУ демонструють, що у 2022–2025 роках в Україні гіперболічне дисконтування проявляється не в повній відмові від строкових депозитів, а у транс-

формації їх часової конфігурації. Так, частка короткострокових депозитів (до 3 місяців) знизилася з 36,3 % у 2022 році до 14,7 % у 2025 році, що свідчить про втрату привабливості ультракоротких строків у умовах високої інфляції та воєнної невизначеності.

Водночас частка середньострокових депозитів (3–12 місяців) демонструє стабільне зростання — з 36,3 % у 2022 році до 57,0 % у 2025 році. Це відображає формування компромісної поведінкової стратегії: домогосподарства намагаються поєднати потребу у відносній ліквідності з прагненням зафіксувати

дохідність на горизонті, що сприймається як психологічно контрольований (рис. 1).

Зростання довгострокових депозитів у 2024 році до 16,7 % свідчить про тимчасове відновлення довіри та стабілізацію інфляційних очікувань, однак зниження їх частки у 2025 році до 9,9 % підтверджує нестійкість довгострокових рішень у поведінковому портфелі домогосподарств.

В українських умовах гіперболічне дисконтування проявляється у переорієнтації домогосподарств із крайніх короткострокових рішень на середньострокові депозити, що мінімізує психологічний дискомфорт від обмеженого доступу до коштів і водночас забезпечує прийнятний рівень доходності. Дані підтверджують, що страх тимчасової недоступності коштів переважає економічну премію за строковість депозитів. Домогосподарства трансформують заощадження у стратегію фінансової життєстійкості, де ліквідність та оперативний контроль над ресурсами мають пріоритет над прибутковістю. Така поведінка впливає на банківську систему, створюючи високий рівень ліквідності у короткостроковому сегменті, але підвищуючи ризики дисбалансу строковості та обмежуючи фінансування довгострокових кредитів.

Якщо модель гіперболічного дисконтування пояснює пріоритет негайної ліквідності, то вибір домогосподарств щодо валюти заощаджень доцільно аналізувати крізь призму теорії перспектив. Вона пояснює оцінювання доходності та сприйняття вигравів і втрат у відносних величинах. Фінансові рішення формуються не на основі абсолютної доходності, а відносно "точки відліку", що відображає суб'єктивні очікування щодо прийнятного результату. Для українських домогосподарств такою точкою є поєднання облікової ставки НБУ та очікуваного рівня інфляції, яке формує уявлення про реальну доходність депозитів.

Коли номінальні ставки за гривневими депозитами перевищують інфляційні очікування та психологічний поріг доходності, депозити сприймаються як "зона виграву", і населення схильне переорієнтовувати заощадження на національну валюту. У протилежних умовах, коли інфляція нівелює або перевищує доходність, гривневі вклади потрапляють у "зону втрат", що стимулює

валютну диверсифікацію або відтік коштів із банківської системи. Статистичні дані НБУ підтверджують реалізацію цього механізму (табл. 3).

У 2022 році спостерігався розрив між середньою депозитною ставкою (8,2 %) та високим рівнем інфляції (26,6 %), при цьому частка гривневих вкладів становила 62,5 %. У 2023 році середня ставка зросла до 11,8 % на тлі уповільнення інфляції до 5,1 %, що сприяло збільшенню частки гривневих депозитів до 64,8 %. У 2024 році, попри підвищення інфляції до 12 %, середня ставка залишалася високою (10,5 %), а частка гривневих депозитів майже не змінилася (64,9 %). У 2025 році інфляційний тиск знизився до 8 %, середня ставка становила 10,3 %, а частка гривневих депозитів зросла до 66,2 % [9].

Збереження високої частки гривневих вкладів за від'ємної реальної ставки (2022, 2024 рр.) можна пояснити ефектом "грошової ілюзії", коли номінальна дохідність сприймається як достатня мотивація, а також обмеженість альтернативних інструментів через валютні регуляції НБУ.

З поведінкової точки зору, гіперболічне дисконтування пояснює перевагу короткострокових рішень і ліквідності, тоді як теорія перспектив допомагає інтерпретувати валютну структуру депозитного портфеля. Поєднання цих моделей забезпечує комплексне пояснення трансформації депозитної поведінки домогосподарств у періоди макроекономічної нестабільності та воєнного стану.

Крім строку та валюти, поведінкові чинники визначають вибір банку. У періоди високої невизначеності домогосподарства орієнтуються не на максимальну дохідність, а на мінімізацію ризику втрати основної суми, що відповідає концепції ухилення від втрат. Навіть невелика ймовірність дефолту або проблем із ліквідністю сприймається як неприйнятний ризик, тоді як сигнали стабільності та державної підтримки значно підвищують довіру вкладників [13].

Практичним проявом є "ефект втечі до якості", коли заощадження переорієнтовуються на банки з високою інституційною надійністю, насамперед державні. В Україні додатковим фактором є сприйняття державних банків як неформально гарантованих понад межі офіційної системи гарантування вкладів. Така концентрація не є ірраціональною, а відображає адаптивну стратегію збереження капіталу та ліквідності [13].

У сукупності з ефектами гіперболічного дисконтування та теорії перспектив це формує сучасну модель депозитної поведінки українських домогосподарств, орієнтовану на фінансову життєстійкість та збереження ліквідності, а не на максимізацію прибутковості.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Поведінкові фактори відіграють визначальну роль у формуванні депозитних рішень домогосподарств у банківському секторі України, особливо в умовах економічної нестабільності та воєнного стану. Традиційні економічні моделі не забезпечують повного пояснення заощаджувальної поведінки населення, що зумовлює необхідність залучення інструментарію поведінкових фінансів.

Таблиця 3. Співвідношення доходності та частки гривневих депозитів у портфелі

Період	Середня ставка UAH (%)	Рівень інфляції (%)	Частка UAH вкладів (%)
2022	8,2	26,6	62,5
2023	11,8	5,1	64,8
2024	10,5	12,0	64,9
2025	10,3	8,0	66,2

Джерело: складено автором на основі аналітичних звітів НБУ [9].

Ключовими детермінантами депозитної поведінки домогосподарств є обмежена раціональність, ефект втрат, гіперболічне дисконтування, рівень довіри до банківських інституцій, інформаційна асиметрія та соціальні очікування. Зазначені чинники істотно впливають на вибір строків депозитів, валютну структуру заощаджень і схильність населення до зберігання коштів у банківській системі. Встановлено, що в умовах воєнного шоку дія когнітивних викривлень посилюється, перетворюючи пасивну безпеку (ліквідність) на домінуючий мотив заощаджень.

Сучасний депозитний ринок України характеризується трансформацією поведінки вкладників у напрямі пріоритету ліквідності та безпеки заощаджень над максимізацією доходності, що проявляється у зростанні ролі коштів на вимогу та короткострокових депозитів. У цих умовах посилюється вплив поведінкових чинників, пов'язаних із підвищеною чутливістю до ризику та скороченням горизонту фінансового планування.

Урахування поведінкових особливостей вкладників у депозитній політиці банків є важливою передумовою зміцнення довіри домогосподарств і стабілізації ресурсної бази банківської системи. Перспективи подальших досліджень пов'язані з кількісною оцінкою впливу поведінкових факторів на депозитні рішення та аналізом ефективності поведінкових інструментів у банківській і регуляторній практиці.

Література:

- Адаменко А.С. Сутність поведінкових фінансів та їх зв'язок з іншими науками. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/71.pdf>
- Державна служба статистики України. Банк даних. URL: <https://stat.gov.ua/explorer?md5=f3216a67ffe1962988c90249b54a6490>.
- Дубина М. В., Тарасенко О. О., Тарасенко А. В. Формування депозитної поведінки домогосподарств на ринку фінансових послуг України. Житомир: ТОВ "Видавничий дім "Бук Друк", 2021. 212 с.
- Єрмошкіна О. Поведінкові аспекти прийняття фінансових рішень: трансформація пріоритетів в кризових умовах. Стійкість фінансової системи України: від фінансової освіти до цифрових інновацій. Львів: ФОП Шпак В. Б., 2025. 338 С. URL: https://www.researchgate.net/publication/395469940_Povedinkovi_aspekti_prijnatta_finsovih_risen_transformacia_priotetiv_v_krizovih_umovah (дата звернення: 16.01.2026).
- Качула С. В., Лисяк Л. В. Кредитна та депозитна поведінка домогосподарств в Україні як складова забезпечення їх фінансової стійкості. Агросвіт. 2023. № 16. С. 11—19. DOI: 10.32702/2306 6792.2023.16.11.

6. Коробкова О. Як війна вплинула на депозити і чого надалі очікує банківська система на депозитному ринку. НАБУ. URL: <https://nabu.ua/ua/olena-korobkova-47.html>.

7. Мажара Г. А., Капустян В. О. Гіперболізоване дисконтування в поведінці економічних агентів з різними когнітивними функціями. *Modern Economics*. 2019. С. 133—138. DOI: 10.31521/modecon.V17(2019)-21.

8. Мацьків В.В., Щур Р. І., Кохан І. В. Роль штучного інтелекту у трансформації економіки та фінансової системи України в умовах післявоєнного відновлення. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2024. Том 2 № 3 (58). С. 57—76. [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2024.3\(58\).327139](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2024.3(58).327139).

9. Національний банк України. Статистика фінансового сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#1ms> (дата звернення: 05.01.2026).

10. Нікіфоров П. О., Марич М. Г. Поведінкові фінанси: навч. посіб. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 144 с.

11. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб Закон України від № від 2 квітня 2022 р. 2180-IX. Відомості Верховної Ради України. 2022. № 26. ст. 213. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2180-20#Text> (дата звернення: 16.01.2026).

12. Пшик Б. І., Другов О. О., Грудзевич У. Я. Фінансова поведінка домогосподарств в умовах економічної нестабільності в Україні: загальні тенденції та регіональні аспекти. *Ефективна економіка*. 2024. № 11. DOI: 10.32702/2307 2105.2024.11.13.

13. Середя О.О. Поведінкові аспекти фінансової безпеки домогосподарств. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. № 4 (84). С. 138—143. DOI: 10.32782/2521-666X/2023-84-21.

14. Ситник Н. С., Фольтович Д. Р. Стан фінансової безпеки домогосподарств України в умовах війни. *Бізнес Інформ*. 2024. № 4. С. 230—237. DOI: 10.32983/2222 4459 2024 4-230 237.

15. Сторонянська І. З., Беновська Л. Я. Фінансова поведінка населення в умовах війни: регіональні особливості. *Економіка та право*. 2024. № 1 (68). С. 71—83. DOI: 10.15407/econlaw.2023.01.071.

References

1. Adamenko, A.S. (2019), "The essence of behavioral finance and its relationship with other sciences", available at: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/71.pdf> (Accessed 16 January 2026).

2. State Statistics Service of Ukraine (2026), "Data Bank", available at: <https://stat.gov.ua/explorer?md5=f3216a67ffe1962988c90249b54a6490> (Accessed 16 January 2026).

3. Dubyna, M.V., Tarasenko, O.O. and Tarasenko, A.V. (2021), *Formuvannya depozytnoi povedinky domohospodarstv na rynku finansovykh posluh Ukrainy* [Formation of deposit behavior of households in the financial services market of Ukraine], TOV "Vydavnychiy dim "Buk Druk", Zhytomyr, Ukraine.

4. Yermoshkina, O. (2025), "Behavioral aspects of financial decision-making: transformation of priorities under crisis conditions", *Stiikist finansovoi systemy*

Ukrainy: vid finansovoi osvity do tsyfrovykh innovatsii [Sustainability of the financial system of Ukraine: from financial education to digital innovations], FOP Shpak V.B., Lviv, Ukraine, available at: https://www.researchgate.net/publication/395469940_Povedinkovi_aspekti_prijnatta_f finansovih_risen_transformacia_prioritetiv_v_krizovih_umovah (Accessed 16 January 2026).

5. Kachula, S.V. and Lysiak, L.V. (2023), "Credit and deposit behavior of households in Ukraine as a component of ensuring their financial stability", *Ahrosvit*, vol. 16, pp. 11—19. <https://doi.org/10.32702/23066792.2023.16.11>.

6. Korobkova, O. (2024), "How the war affected deposits and what the banking system expects in the deposit market", NABU, available at: <https://nabu.ua/ua/olena-korobkova-47.html> (Accessed 16 January 2026).

7. Mazhara, H.A. and Kapustian, V.O. (2019), "Hyperbolic discounting in the behavior of economic agents with different cognitive functions", *Modern Economics*, vol. 17, pp. 133—138. [https://doi.org/10.31521/modecon.V17\(2019\)-21](https://doi.org/10.31521/modecon.V17(2019)-21).

8. Matskiv, V.V., Shchur, R.I. and Kokhan, I.V. (2024), "The role of artificial intelligence in the transformation of the economy and financial system of Ukraine in the conditions of post-war recovery", *Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia*, vol. 2, n. 3 (58), pp. 57—76. [https://doi.org/10.18524/2413-9998.-2024.3\(58\).327139](https://doi.org/10.18524/2413-9998.-2024.3(58).327139).

9. National Bank of Ukraine (n.d.), "Financial sector statistics", available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#1ms> (Accessed 5 January 2026).

10. Nikiforov, P.O. and Marych, M.H. (2022), *Povedinkovi finansy* [Behavioral finance], Chernivetskyi natsionalnyi universytet im. Yu. Fedkovycha, Chernivtsi, Ukraine.

11. The Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine "On amendments to certain laws of Ukraine regarding ensuring the stability of the household deposit guarantee system", *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, no. 26, art. 213, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2180-20#Text> (Accessed 16 January 2026).

12. Pshyk, B.I., Druhov, O.O. and Hrudzevych, U.Ya. (2024), "Financial behavior of households under economic instability in Ukraine: general trends and regional aspects", *Efektivna ekonomika*, vol. 11. <https://doi.org/10.32702/23072105.2024.11.13>.

13. Sereda, O.O. (2023), "Behavioral aspects of financial security of households", *Naukovyi pohliad: ekonomika ta upravlinnia*, vol. 4 (84), pp. 138—143. <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2023-84-21>.

14. Sytnyk, N.S. and Foltovych, D.R. (2024), "The state of financial security of households in Ukraine under war conditions", *Biznes Inform*, vol. 4, pp. 230—237. <https://doi.org/10.32983/22224459.2024.4.230237>.

15. Storonianska, I.Z. and Benovska, L.Ya. (2024), "Financial behavior of the population under war conditions: regional features", *Ekonomika ta pravo*, vol. 1 (68), pp. 71—83. <https://doi.org/10.15407/econlaw.-2023.01.071>.

Отримано редакцією журналу / Received: 21.02.26

Процеженовано / Revised: 02.03.26

Схвалено до друку / Accepted: 10.03.26